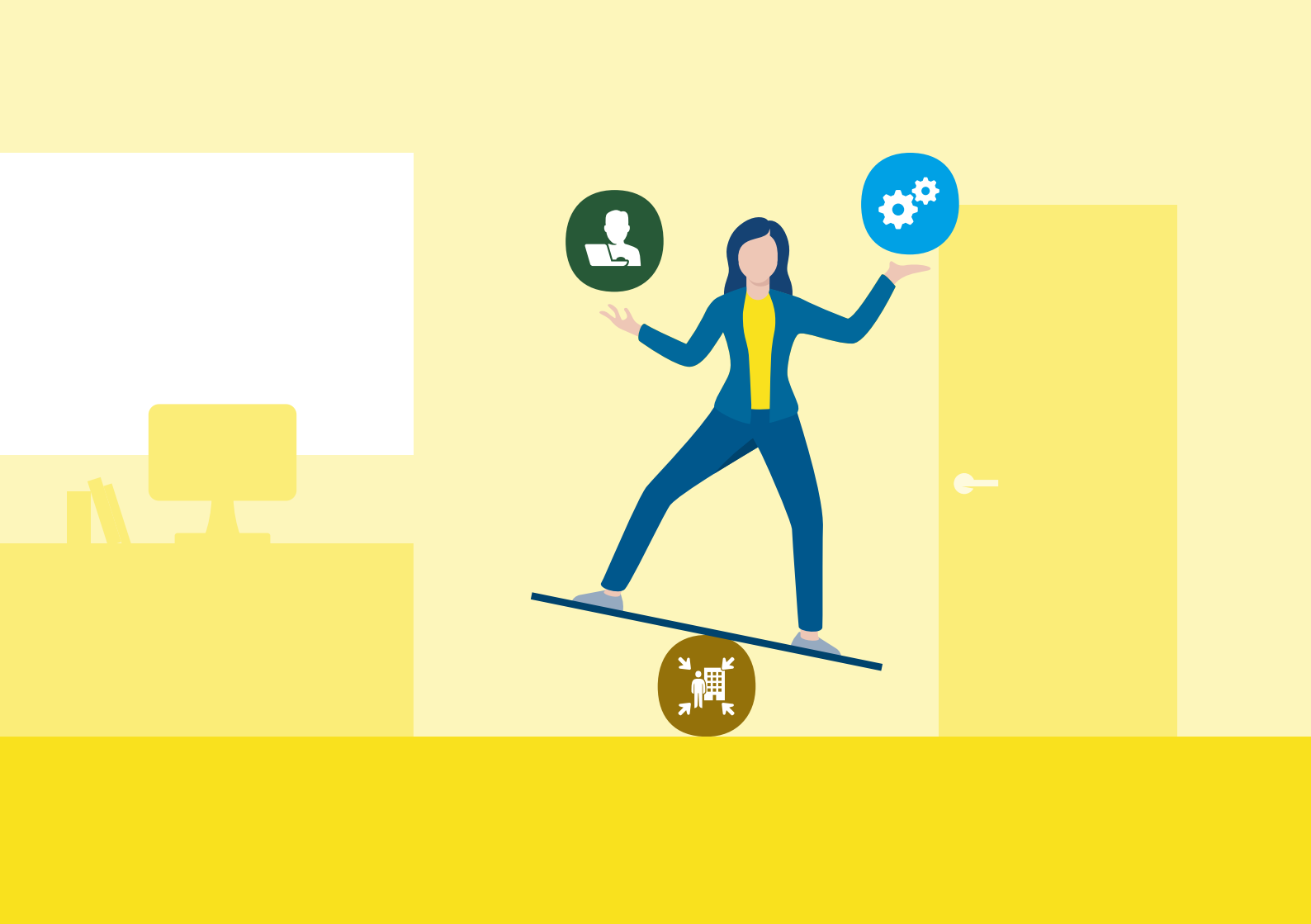

Signalenkaart politieke ambtsdragers

Op welke signalen moet u letten om corruptie
onder politieke ambtsdragers te voorkomen

Signaleren en aanpakken

Een betrouwbare overheid is een sterke overheid, zonder corruptie. Het tegengaan van corruptie begint bij preventie. Deze signalenkaart helpt u te bepalen op welke signalen u moet letten om corruptie onder politieke ambtsdragers te voorkomen.

Kenmerken van corruptie

Deze signalenkaart bevat een set kritische vragen over mogelijke kenmerken van corruptie onder politieke ambtsdragers. De vragen in deze kaart kunnen u helpen in het onderkennen van signalen en het ontstaan van corruptie gepleegd door politieke ambtsdragers.

Let op: dat betekent niet per definitie dat wanneer signalen zich voordoen er sprake is van corruptie. Uiteindelijk is elke casus uniek, met een eigen combinatie van kenmerken en signalen, die vaak pas achteraf worden herkend.

Deze signalenkaart kan worden gebruikt als input voor de ontwikkeling van integriteitsbeleid of als aanvulling hierop. Om u meer inzicht te geven in mogelijke signalen zijn in deze kaart drie dilemma's opgenomen.

Politieke ambtsdragers en corruptie

Corruptie is een vorm van misbruik van macht. Politieke ambtsdragers kunnen hun positie misbruiken voor bijvoorbeeld persoonlijk gewin. Dit kan het geval zijn als zij giften aannemen, regels omzeilen of beslissingen nemen die niet in het algemeen belang zijn.

Er is een grote verscheidenheid aan oorzaken en omstandigheden die bijdragen aan de kans dat een politieke ambtsdrager zich schuldig maakt aan corruptie. Deze zijn samen te vatten in drie categorieën.

1. Organisatie

Hoe is de organisatiecultuur? Wat zijn de heersende normen binnen de organisatie? Wat is de complexiteit van het werk van de politieke ambtsdrager en hoe is het toezicht daarop geregeld?

2. Individu

Welke eigenschappen en (werk)-omstandigheden van de politieke ambtsdrager bieden gelegenheid voor afwijkend gedrag of het zich onttrekken aan toezicht?

3. Omgeving

Welke omgevingsfactoren kunnen van negatieve invloed zijn op de politieke ambtsdrager?

1. Organisatie

Sfeer en omgangsvormen

Is er sprake van een gespannen sfeer onder politieke ambtsdragers die het moeilijk maakt om elkaar aan te spreken op mogelijke misstanden?

Tegenspraak

‘Wordt tegenspraak geaccepteerd, gewaardeerd en georganiseerd?’ *Denk bijvoorbeeld aan de raad, het college, of het college van gedeputeerde staten.*

Lange bestuurstermijn

Zit een politieke ambtsdrager langere tijd op dezelfde functie? Hierdoor ontstaat het risico dat een politieke ambtsdrager te veel macht krijgt. *Naast meer formele macht, ook meer informele macht. Dat maakt de kans dat een politieke ambtsdrager zaken naar zijn hand gaat zetten groter.*

Inrichting portefeuille

In hoeverre wordt rekening gehouden met het verdelen van invloedrijke portefeuilles om het risico te voorkomen dat deze bij één politieke ambtsdrager terecht komen?

Isolement

Is een organisatieonderdeel fysiek, emotioneel en/of sociaal gescheiden van andere onderdelen? *Afzonderlijke afdelingen kunnen een risico vormen.*

Beleid en protocollen

Is er beleid op integriteit en is er toezicht op naleving hiervan? Wordt dit beleid actief uitgedragen binnen de organisatie? *Denk aan het bijhouden van het giftenregister en/of het opgeven van nevenfuncties. Geen meldingen van integriteitskwesties kunnen signalen zijn van een lage meldingsbereidheid.*

2. Individu

Financiële situatie

Is er sprake van plotselinge verandering in levensstijl zonder duidelijke verklaring van inkomen?

Giften en geschenken

Worden giften en geschenken opgenomen in een register? Is er controle op dit register?

Conflicten van belang

Spelen er conflicten tussen privébelangen en het algemeen belang? Zijn er conflicterende nevenfuncties?

Persoonlijke kenmerken

Zijn er bepaalde persoonlijke kenmerken, zoals narcisme, ondernemerschap in stijl van besturen of weinig empathie? *Macht kan leiden tot afname van het empathisch vermogen, waardoor blinde vlekken kunnen ontstaan in morele oordeelsvorming.*

Veranderingen in gedrag

Zijn er plotselinge veranderingen in het gedrag en omgang waar te nemen? Zoals afzondering, het hebben van een korter lontje, stress of spanning.

Persoonlijke kwetsbaarheden

Is er sprake van verslavingen, een (vecht)scheiding of financiële problemen? *Denk aan schulden, loonbeslag, financiële afhankelijkheid van familie, partner of vrienden.*

Morele identiteit en bewustzijn

In hoeverre heeft de politieke ambtsdrager aandacht voor morele identiteit en moreel bewustzijn? *Bij gebrekkige aandacht voor integriteit en ethiek kan ongewenst gedrag langer voortbestaan.*

Machtsmisbruik

Wordt er door een politieke ambtsdrager druk uitgeoefend op ambtenaren of politieke ambtsdragers om bepaalde politieke keuzes of belangen door te drukken?

Transparantie

Is er transparantie over handelingen en is er openheid over fouten die zijn gemaakt? Wordt er wel eens informatie achter gehouden?

Omgang met vertrouwelijkheid

Gaat de politieke ambtsdrager vertrouwelijk om met informatie en let hij of zij op het gevaar van lekken?

3. Omgeving

Lokale cultuur

Heeft de lokale cultuur invloed op de integriteit van politieke ambtsdragers? *Cultuur en structuur van de omgeving beïnvloeden moreel gedrag, denk hierbij aan de politieke cultuur binnen een gemeente en de houding van de bevolking ten opzichte van de overheid. Worden (morele) regels geaccepteerd of worden deze gezien als beperkend, overbodig of als ‘Haagse regeldrang’*

Lokale verenigingen en gemeenschappen

Wat is de invloed van lokale verenigingen en gemeenschappen op beleidsvorming en hoe wordt belangenverstrengeling hierin voorkomen?

Gesloten netwerken

Zijn er gesloten netwerken met bepaalde belangen waarbinnen geopereerd wordt (“old boys network”)?

Economische overstijgende belangen

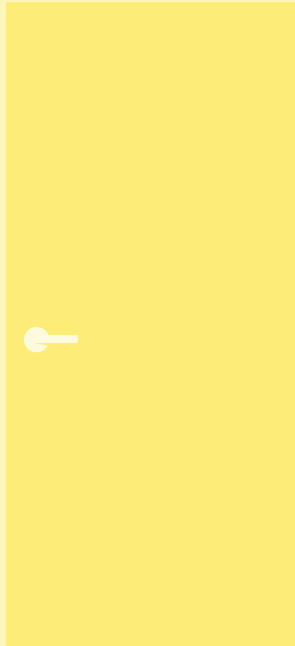
Zijn er grote ondernemingen met regio-overstijgende belangen die invloed hebben op lokale beleidsbeslissingen?

Statelijke actoren

Zijn er aanwijzingen van invloed van statelijke actoren op lokale beleidsbeslissingen? *Denk hierbij aan beïnvloeding vanuit het buitenland, dit kan ook gebeuren via ondernemingen of verenigingen.*

Lokale geworteldheid en achterban

Is er sprake van verstrengeling tussen lokale betrokkenheid en bestuurlijke verantwoordelijkheid? Is er druk vanuit politieke, culturele of familiale achterbannen om gunsten te verlenen?

Dilemma's

Op de volgende pagina's vindt u drie dilemma's met voorbeelden van signalen die in deze signalenkaart zijn benoemd.

Dilemma 1

Een bestuurder was in haar studententijd lid van een studentenvereniging. De bestuurder heeft nog vaak contact met oud-studiegenoten. Eén van haar oud-studiegenoten, die lid was van hetzelfde dispuut als de bestuurder, heeft een grote onderneming en wil een nieuwe vestiging openen binnen de gemeente, maar krijgt geen vergunning.

De bestuurder wordt herhaaldelijk publiekelijk aangesproken met de vraag of zij niet even wat kan regelen, met de belofte dat de onderneming in ruil hiervoor tegenprestaties aan de gemeente zal leveren. De gemeente heeft hier ook profijt van. Hoe zou u in de rol van bestuurder, of als u dit van dichtbij ziet gebeuren, handelen?

Stel, u zit in deze situatie of u herkent dit bij een collega, wat zou u doen?

Dilemma 2

Een bestuurder zet veel druk op het ontwikkelen van een bepaald gebied voor woningbouw. Hij vertoont manipulatief gedrag, duldt geen tegenspraak en organiseert bijeenkomsten tussen bestuurders en projectontwikkelaars buiten het zicht van de ambtelijke organisatie.

De opdrachten die hieruit volgen worden uitgevoerd door een projectontwikkelaar waar hij en zijn familie persoonlijke belangen in hebben. Stel, u zit in deze situatie of u herkent dit bij een collega, wat zou u doen?

Dilemma 3

Een bestuurder, inmiddels 12 jaar in positie, wil graag windmolens plaatsen. Zowel binnen het ambtelijk apparaat als binnen het college zet de bestuurder veel druk op dit project. Daardoor is de sfeer gespannen.

Budgettair is het project niet haalbaar maar omdat de bestuurder ook financiën in zijn portefeuille heeft, wordt dit toch te gerealiseerd. Om dit te bewerkstelligen wil de bestuurder een lokale werkmaatschappij oprichten, het kantoor komt niet in het gemeentehuis. Ambtenaren wijzen op het risico van een fysiek gescheiden organisatieonderdeel. Vervolgens verneemt u dat de zoon van de bestuurder eigenaar is van een installatiebedrijf voor windmolens, hoe zou u handelen?

Opgesteld door de Rijksrecherche

Door strafrechtelijke onderzoeken naar ambtelijke corruptie heeft de Rijksrecherche veel inzicht in hoe derden bepaalde patronen en zwakke plekken binnen overheden kunnen misbruiken. De Rijksrecherche deelt haar ervaring en kennis om zo de overheid te versterken en weerbaar te maken.

Rijksrecherche. Voor een eerlijke overheid

Voor meer informatie kijk op
www.rijksrecherche.nl/advies

of scan de QR code

Nog vragen? Neem contact met ons op via
info@rijksrecherche.nl

September 2024